

PAM GEMS'İN QUEEN CHRISTINA OYUNUNDA KİMLİK SORUNU

Erdiç PARLAK*
A.Gökhan BİÇER**

ÖZET

Oyunları 1970'li yıllarda sahnelenmeye başlayan Pam Gems, özellikle sanayileşmiş batı dünyasının toplumsal ve siyasal sorunlarını ele alır. Bunu yaparken feminist bir yaklaşım sergiler. Kadınların toplum içindeki kimlik arayışı ve kimlik sorunları Gems'in ele aldığı konulardandır. Bu sorunlara evrensel yaklaşır ve bilinçli kadınların daha sağlıklı bir toplum için önemli olduğunun altını çizer.

PROBLEM OF IDENTITY IN PAM GEMS' QUEEN CHRISTINA ABSTRACT

Pam Gems, whose plays have been staged since 1970s, handles social and political problems of the industrialized western world. As doing this, she uses feminist elements. Search for identity and identity problems of the women are among the themes of Gems. To her, these are universal problems and she underlines that conscious women are of vital importance for a strong social structure.

Anahtar Kelimeler: Pam Gems, Feminizm, Kimlik, Kimlik Sorunu, Kadın
Key Words: Pam Gems, Feminism, Identity, Identity Problem, Women

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi ABD, Erzurum.

**Yrd. Doç. Dr. Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Bölümü, Ordu

GİRİŞ

Alman oyun yazarı Bertolt Brecht'in kurucusu olduğu Berliner Ensemble'in 1956 Londra turnesi İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiliz tiyatrosunu en çok etkileyen ve kendi rönesansına giden yolu aralayan kaynakların başında gelir. Savaşın getirisi olan yıkımlar içinde ve büyük bir umutsuzluk ortamında yaşama tutunmaya çalışan bireylerden oluşan toplumsal kitleyi harekete geçirmek isteyen genç oyun yazarları açısından Brecht ve

oluşturmaya çalıştığı epik-diyalektik tiyatro anlayışı bu turneden sonra İngiliz oyun yazarları açısından gerek içerik gerekse sahne tekniği yönünden öykündükleri bir yer olur. Böylece John Osborne'un 1956'da sahnelenen 'Öfke' oyunu ile birlikte İngiliz tiyatrosunda güçlü bir Brecht fırtınası esmeye başlar.

İçinde yaşadıkları topluma, birer birey olarak her şeyleriyle kendilerini ona karşı sorumlu hissettikleri dünyaya ve çağlarının sorunlarına; her geçen gün artan yoksulluğa, insanların yaşadıkları acılara ve yıkımlara göz kapamayan 1960'lı yılların İngiliz oyun yazarları içinde yaşadıkları, kanla beslenen, düzeni değiştirip, sosyalist bir toplum oluşturma yolunda ciddi atılımlar yaparlar. Bu çabalarında Brecht'in tarihselleştirme olgusunu kendilerine model alan bu yazarların gerçek amacı oyunlarında geçmişe dönerek tarihi, değişimin yaşandığı zaman dilimi olarak göstermektir. Tarihi, sürekli değişmekte olan olayların bir kaydı; günümüzü de geçmişin bir parçası ve değişimin yaşanmasının olası olduğu yer olarak nitelendiren bu anlayış Croce'nin, 'tüm tarih çağdaş tarihtir' anlayışını da kapsar durumdadır. Bu düşüncelerle yoğrulan oyunlar yazan 1960 sonrası oyun yazarları geçmiş, kendi yaşadıkları zamanın değerleri ve düşünceleri açısından değerlendirmiş, o dönemde çok ünlü olan 'Tarih, büyük insanların yaşam öyküsüdür' görüşüne karşı çıkmış ve tarihi, kazananların, kaybedenlerin ve yönetenlerin olduğu kadar, yönetilenlerin tarihi olarak da ele almaya başlamışlardır. Geçmiş böyle değerlendiren genç yazarlar, ülkeyi o günlere getiren gerçek kahramanların soylular ve krallar değil, onlar için savaşan, yaralanan ya da ölen alt sınıf üyeleri ve kadınlar olduğu gerçeğini vurgulamışlardır. Böylece tarihten alınan konularda yalnız büyük insanlar değil, o güne dek kimsenin umursamadığı sıradan, küçük insanlar ve özellikle de kadınların toplumsal konuları öne çıkmaya başlar.¹

Geçmişin ele alınıp incelenmesinin günümüz dünyasına birçok anlamda ışık tutup, sorunların daha bir anlaşılır kılınmasında yol gösterici olacağına yönelik 1960 sonrasında oluşan yaygın kanıyı paylaşan ve bu yaklaşımı yapıtlarının temel eylemine yerleştiren Pam Gems 1925 yılında Hampshire'da yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Manchester Üniversitesi'nde psikoloji eğitimi aldıktan sonra 1970'li yıllarda oyunları sahnelenmeye başlayan yazarın ele aldığı konuların başında sanayileşmiş Batı dünyasının içinde bulunduğu toplumsal ve siyasal sorunlar önemli bir yer tutar. Bu sorunları ele alırken feminist bir tavır sergileyen yazar, özellikle kadınların toplumsal kimlik sorununu gündeme taşıyan oyunları ile kadın olgusunu evrensel boyutlarda ele alıp tiyatroyu daha özgür bir dünya kurmak ve ülküsel koşullar altında yaşayan bireylerin oluşturduğu bir toplum yaratmak için kullanmak amacındadır. Bu amacına ulaşabilmek için yapıtlarında, toplumsal kimlik olgusunu öne çıkarıp, bilinçli kadınların toplumda etkin konumda olmalarının önemine vurgu yapar. Amacını somutlaştırmak için Brecht'in tarihselleştirme olgusunu ve yabancılaştırma etmenini kendisine rehber edinip tarihsel bir oyunu yeniden yorumlayarak onun günümüz dünyasıyla olan bağlantısını ortaya çıkarır. Geçmişte, yazınsal anlamda göz ardı edilmiş ya da yanlış değerlendirilmiş kadın karakterleri bu şekilde gündeme taşıyan Gems, erkek egemen toplumlarda yaşanan 'kadın gerçekliğini', erkek ve kadın ilişkisini siyasal açıdan ortaya koymaya çalışır ve ideal kadın tavrının nasıl olması gerektiğinin de altını çizer.

Siyasal açıdan herhangi bir gruplandırma yapılacak olursa, Brecht ardılı her yazar gibi, Pam Gems'i de siyasal yelpazenin soluna yerleştirmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Ama bu siyasal duruştan daha da önemlisi, Gems'in oyunlarında varmayı amaçladığı nokta olan, kendi tarihlerini yazmış ya da bu şansı elde edebilmiş az sayıdaki kadın karakterlerin

¹ Ahmet Gökhan Biçer, *Edward Bond'un Tarihsel Oyunlarında Diyalektik Yaklaşım*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2008, s. 20.

yaşamlarını irdelemek, onların bireyselden toplumsala uzanan öykülerini yeniden yorumlayıp günümüz açısından daha kullanışlı şekle getirmektir. Bu nedenle yapıtlarında sıklıkla yaşadıkları erkek egemen toplumun hukuk kuralları altında ezilen ve yaşadıkları çağın buruk izlerini taşıyan kadınların kimlik arayışlarını ve eşitlik bildirimlerini konu edinir.

Çocukluk yılları savaş dönemine denk gelen, olgunluk ve yazarlık yılları ise postmodern olarak nitelenen sürece konumlanan Pam Gems oyunlarında, bu iki kültür deneyimini ele alışı ve çağdaş düşünceyi benimseyişi yönünden önemli bir yazar olarak nitelenmektedir.² Tiyatroyu, “bir gerilla savaşında olduğu gibi siyasal değişimin etkilerini doğrudan gösterebilecek”³ bir sanat türü olarak gören yazar, geleneksel kültür ortamı ve toplumsal yapı içerisinde ortaya çıkan veya duyumsanan beklentilere karşı gelen kadınların ne ölçüde değişim geçirdiğini ya da yıprandığını sahneye taşır. Başka bir deyişle tıpkı kadının toplumsal kimlik sorununa ışık tutmaya çalışan Edward Bond, Caryl Churchill ya da David Hare gibi Pam Gems’in de, tarihi yeniden yazıp anlatması gerçekte toplumsal değişim yaratma istencinden öte bir şey değildir. Aynı şekilde *Queen Christina*’da olduğu gibi Gems’in tarihsel bir kişiliğe yaklaşımı genellikle o karakterin yaşamını çevreleyen olaylar zincirini ele alıp irdelemeye odaklıdır. Söz konusu bu irdelemeyi yaparken çağdaş oyun yazarlarının yaklaşımlarının tersine Gems, geçmişi görüntüleme yöntemini (flashback) değil de karşılıklı konuşmaları ön plana çıkarır. Öte yandan oyunlarında kadın karakterlere daha çok yer vermesi ve onların yaşamlarını ayrıntılarıyla ele alması yüzünden Pam Gems’i salt feminist bir oyun yazarı olarak görmek oyunda asıl vurgulanmak istenen düşünceleri görüp anlamak açısından yanıltıcı olabilir. Böyle bir sınıflandırmanın yaratacağı yanılsamanın ayırıcında olan yazar, her ne kadar, feminist izlekleri oyunlarının odağına yerleştirmiş olsa da “feminist yazar damgasını benimsemez.”⁴

Ekim 1977’de Royal Shakespeare Company tarafından sahnelenen ve bir “kültür sembolüne dönüşen kadınların insan gerçekliğini”⁵ izleyicilerle buluşturan *Queen Christina*, gerçekte 1622 yılında doğup 1650 yılında tahta çıkan ve yine 1654 yılında tahtı bıraktıktan sonra 1689’da ölen İsveç Kraliçesinin yaşamından kesitler sunar. Bu yaşantı bağlamında ele alınan konular özellikle kraliçenin yetiştirilme biçimi ve bu yetiştirilme biçiminin onun daha sonraki yaşamını, verdiği kararları, davranışlarını nasıl etkilediğini sahnelemesi bakımından önemli olmakla birlikte, bir kadın olarak onun doğasına ne denli etki yaptığını da gösterir niteliktedir.

Oyun, Christina’nın nasıl yetiştirileceğine ilişkin olarak Kral ile danışmanı Axel arasındaki konuşma ile başlar. Ve bu konuşmalardan ileride Christina’nın ne denli ağır bir yük altına gireceğinin ipuçları verilir:

Kral: Varisimiz yok (Çocuğu gösterir).

Axel: Kız.

Kral: Yeterince uygun. Zeki.

Axel : Yanlış cinsiyet... Kadından vâris yapamayız.

Kral: O zaman siz de onu erkek yapın.

² Michelene Wandor, *Carry On, Understudies Theatre and Sexual Politics*, Routledge and Kegan Paul, London and New York, 1986, s.164.

³ Lizbeth Goodman, *Contemporary Feminist Theatres: To Each Her Own*, London, Routledge, 1993, s.221.

⁴ Helene Keyssar, *Feminist Theatre: An Introduction to Plays of Contemporary British and American Women*, London: Macmillan, 1984, s.129.

⁵ Christopher Innes, *Modern British Drama 1890–1990*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992, s.453–454.

Axel: Nasıl?

Kral: Yetiştirin. Eğitimle.⁶

Bu andan başlayarak Christina için hiç de kolay olmayacak bir süreç içine girilmiştir. Çünkü Christina kadın olmasına karşın kendi isteği dışında tahtta oturabilmek için her anlamda bir erkek gibi yetiştirilecektir. Böyle bir yetiştirilme şeklini benimsemese de, elinden bir şey gelmeyecek ve yaşama dönük kadınsı istekleri pek bir karşılık bulmayacaktır. Christina'nın ülkeyi yönetebilecek şekilde yetiştirilmesinin bu yönetim sorununa kalıcı bir çözüm getireceği düşüncesi Christina'yı özellikle ruhsal anlamda rahatsız edecektir.

Çocuk Christina'nın kral olan babası ile konuşması sırasında annesinin ağlama nedenini öğrenmek istemesine yönelik soruları karşısında aldığı yanıt, onun daha bu küçük yaşında bile bir kimlik sorunu ile yüz yüze olduğu izlenimi uyandırmaktadır:

Christina: Hayır, istemiyorum.

Kral: Merak etme, annen gibi olmayacaksın... Benim gibi, bir kral gibi olacaksın. Artık Bundan sonra Chancellor ile birlikte yaşayacaksın. Onun dediklerini yap ve benim için iyi ol...⁷

Oyunun başlarında, omuzlarına yüklenen ağır sorumluluk ile karşı karşıya kalan küçük Christina yaşının gerektirdiği gibi davranır. Kollarını babasının boynuna dolayıp onu bırakıp gitmemesi için yalvarır. Ama kral her zamanki otoriter tavırlarından ödün vermeyerek, " Kral savaşmak zorunda. Unutma şimdi, annene iyi bak. Göz kulak ol ona, o bir kadın"⁸ derken bile Christina'nın gerçek kimliğini bir yana bırakıp, ona biçilen rolü oynaması için üstü kapalı olarak baskı yapar gibidir. Oyunun bu noktasında Pam Gems, genç Christina için düşündüğü rolü açığa çıkarır ve oyun boyunca en az birkaç diyalogda kadınların genellikle daha zayıf olduğunu ve önderlik rollerini gereğince üstlenemeyeceklerine yönelik erkek egemen toplumun kullandığı söylemi, karşıt görüşte de olsa, dile getirerek dolaylı yoldan kadınların ikinci cins olarak değerlendirilmelerinin ne denli yanlış bir değerlendirme olduğunu vurgulamak ister.

Bu şekildeki bir yetiştirilme sonucu olsa gerek, Christina giderek kendisini çevresindeki insanlarla eşit görmek bir yana, onlardan daha üstün görme eğilimi içine girmiştir bile. Hatta evlenmesi konusunda onu sürekli ikna etme çabası içindeki annesinin söylemlerine bile kulak asmayarak duyarsız, umarsız kalır. Annesinin:

"Benim yaşıma gelinceye kadar bekle de görelim, ihmal edilmiş, evsiz barksız kal, saygıdan uzak davranışlar gör- kırışıkların yüzüne ininceye kadar bekle, bak o zaman ne kadar dikkate alıyorlar seni."⁹

...sözleri Christina'nın dünyasında gereken yankıyı bulmaz.

Yazar, Christina'nın yaşamına getirdiği sınırlamanın yanı sıra, özellikle ve bilerek 'savaş ve barış' gibi kavramları da kullanır. Bu karşıt olgulara göndermede bulunmadaki

⁶ Pam Gems, *Queen Christina*, içinde, *Plays One*, Oberon Books, London, 2004, s. 181-182.

⁷ A.g.e., s. 182.

⁸ A.g.e., s. 182.

⁹ A.g.e., s. 187.

amacı ise, birey ile toplum arasında süregelen ve Christina'yı da içine alacak, onu derinden etkileyecek hatta yaralayacak çatışmayı sergilemektir. Hiç kuşkusuz bu ve benzeri kısıtlamalar bireylerin doğasına baskı yapacak ve onların istemleri dışında gelişmesinden olsa gerek kimliklerinin giderek silikleşmesi, bunun yerine onlara biçilen rolleri oynamaları ve kimliğe bürünmeleri daha ağır basacaktır. Birey olarak doğası gereği toplumsal yapı içinde kendine bir yer bulan insanların çoğu zaman bu toplumsal kuralların dışına çıkmadan yaşaması ve istemese de birçok kurala uyması gerektiği gerçeği, Christina için de geçerli bir olgu olacaktır. Bu bağlamda Christina'nın kendisi de bulunduğu konum gereği toplumsal normlar ve doğa yasalarına karşı gelemeyecek ve bunlara özgü davranışları istemese de sergileyecektir.

Christina'nın kaçınılmaz bir şekilde evlenmeye zorlanması karşısında içinde bulunduğu kişisel açmazı, "çamurda yürümek zorunda kalmak kadar çekici bir şey"¹⁰ olarak nitelmesi de ayrıca düşündürücüdür. Çünkü Christina'nın kendi yetiştirme şekli, evlenmek gibi doğal bir süreci en azından şimdilik kabul edecek düzeyde değildir. Christina, içgüdüsel olarak bir kadın özellikleri taşıdığı gerçeğini göz önüne almaksızın kendi ulusunun bütün sorumluluklarını üstlenecek şekilde bir erkek olarak yetiştirilmiştir. Ve hiç kuşkusuz bu ağır sorumluluk, kendisiyle ilgili yaşanması gereken doğal bir süreci de ötelemesine, dahası göz ardı etmesine neden olmuştur. Öte yandan herkesin istediği bir evlilik yapması- kraliçeye uygun bir evlilik- ülkedeki düzenin aynı şekilde sürüp gitmesi için kaçınılmaz olmuştur. Ama Christina, o zamana kadar sergilediği davranışlarının tersine bir tutum takınarak kendi doğasının sesine kulak vermeye başlayacak ve kendisinden başka herkesin bir an önce gerçekleşmesini istediği bu evliliği geri çevirecektir.

Bu karar hiç kuşku yok ki kraliçe için birçok olumsuz sonucu da doğuracaktır. Çünkü kraliçenin bu kararı, beraberinde kendine özgü ve istediği yaşamı sürebileceği başka bir yere gitme zorunluluğunu da getirecektir. Gems, Christina'ya böylesi bir karar aldırırken bir bakıma zorunluluk ile istem arasında bir bağıntı kurarak çatışmayı göstermek çabasındadır. Christina, ya kraliçe olarak kalıp zorunlu bir evlilik yapacak ya da kendi içinden gelen sesi dinleyip toplumsal baskıları bir yana bırakacaktır. Christina, bu seçeneklerden ikincisini yeğleyerek sanki yazgısıymış gibi görünen zorunlu evliliği reddeder. Onun, bu geleneksel düşünceye karşı gelişi kadınların özel dünyasında yer alan gerçek anlamdaki özgürlük düşüncesinin bir anlamda sesi gibidir. Oyunun ilerleyen sahnelerinde, Christina'yı daha az donanımlı ama kendisine saygılı bir yaşama yöneltecek olan işte bu düşünce şeklidir. Çünkü Christina, hayatını sarmalayan geleneksel bağlardan uzak durdukça, yaşamak zorunda kaldığı ortamın sıkıcılığını da o kadar az duyumsayacaktır.¹¹

Oyunda, Christina'nın kimlik arayışında ön plana çıkardığı bir başka özellik olan kendi ayakları üzerinde durabilen ve kendi kararlarını alıp uygulayabilen, istençli güçlü kadın görünümü, onun karar verme aşamasında en büyük yardımcısı olur. Çünkü Christina, çevresinin baskısıyla bir erkek gibi davranmaya zorlandıkça, kendi gerçek kimliğini oluşturma yolunda daha fazla uğraş verir ve bu kimlik oluşumu doğrultusundaki kesin kararını, "Kabileyi kim beslerse beslesin ama ben istemiyorum"¹² sözleriyle somutlaştırır. Böylece erkek egemen bir ortamda elde ettiği şeylerle mutlu olamayan Christina hiç zaman kaybetmeden kendi kimliğini oluşturma çabasına girer.

¹⁰ A.g.e., s.200.

¹¹ Mehmet Takkaç, "The Life of a Queen, A Critical Reappraisal of Pam Gems's Queen Christina", *Journal of English Literature and British Culture*, Vol.8, Ankara, 2000, s. 178.

¹² Pam Gems, *Queen Christina*, s.208.

Bu bağlamda cinsiyetinin gerektirdiği tercihleri yaşama geçireceği bir yerler bulmak amacıyla bulunduğu yerden ayrılmaya karar vererek Fransa'ya gider. Ama Christina burada da aradığı şeyi bulamayacaktır. Çünkü kendi topraklarına kıyasla işlerin tersine işlediği Fransa'da kadınlarla erkekler arasında onun düşündüğü biçimde bir cinsel eşitlik söz konusu değildir. Fransa'da kadınlar arasında egemen olan düşünce, erkeklerin kadınlar üzerinde pek de söz sahibi olamayacağı yönündedir ve bu düşünce bir anlamda oradaki kadınların istedikleri şekilde bir yaşam sürmeleri ile doğru orantılıdır. Ama Christina'nın istediği ilişki biçimi tam anlamıyla bu değildir. Çünkü böylesi bir toplumsal yapı, onu oluşturan bireylerin geri kalan kısmı ile yalıtılmış, yalnız bir yaşam biçiminden öte bir anlam ifade etmemektedir. Bu düşünceler ile baş başa kalan Christina için Fransa'da daha fazla kalmanın ona pek de bir yararı olmayacaktır. Bu yüzden cinsel kimliği ile ilgili olarak beklentilerini bulabileceği umudu ile bu sefer İtalya'ya gider. Christina, İtalya'da aradığı şeyi bulma konusunda Fransa'ya göre daha umutludur, çünkü Papa oradadır ve Christina Papa'nın gerçek konumunu çok da fazla göz önünde bulundurmadan onun düşüncelerinden yararlanmak ister. Ama işler hiç de beklediği gibi gitmez. Çünkü Papa'nın konumu, Christina'nın yaşadığı soruna gerçek anlamda bir çözüm bulmaktan oldukça uzaktır. Bunun nedeni ise, Papa'yı sınırlayan çok sayıda toplumsal, düşünsel ve ruhsal etmenlerin söz konusu olmasıdır. Ve yine bu anlamda Papa'nın ona vereceği öğüt dinsel anlamda kalarak belli sınırlar çerçevesinden öteye geçemeyecektir. Sonuçta, Christina ile Papa görüşmesi beklenenin tersine olumlu bir çözüm ile sonuçlanmaz. Bu olumsuz sonucun ortaya çıkmasında göz ardı edilemeyecek etmenlerden bir de her ikisinin kendi düşüncelerinden ödün vermeleri ve esneklik göstermemeleridir.

Böylece, "cinsel özerklik"¹³ yaşamayı aklına koyan Christina ne pahasına olursa olsun dinsel ya da toplumsal kuralları bir kenara koyma konusunda oldukça kararlı bir tutum sergiler. Bu özerklik doğrultusunda Christina'yı kraliyet ailesinden olmayan erkek sevgilisi Mondalescho ile birlikte görürüz. İlk bakışta kadın-erkek ilişkisini sahneye taşıyan bu ilişkide her şey yolunda görünür. Mondalescho'nun Christina'ya olan sevgisi kimlik arayışında olan bir kadına değil de bütünüyle, onun da istediği gibi, eski kraliçeye yönelik gibidir. Oysa Christina için durum karşısındakinin düşündüğünden oldukça farklıdır. Çünkü o gittiği yerlerde arayıp da bulamadığı şeyi, kadınlarla erkeklerin birer birey ve birbirlerinin bütünüleyicileri oldukları toplumsal sistemi, bulma isteğindedir.

Christina'nın kraliçe olarak sahip olduğu konumunu bir kenara bıraktıktan sonra davranışlarında gözlemlenen bu değişimlerin tersine henüz içinde bulunduğu sorunları dile getirmede ve aradığı mutluluğu bulmada çok başarılı olduğu pek söylenemez. Tüm bunlar göz önüne alındığında Christina'nın, yaşamını bir kişi ile geçirme ve gerçek mutluluğu bulma konusunda başarıyı yakalamasının zor olduğu gerçeği ön plana çıkmaktadır. Bir kadın olarak yaşamın anlamını bulma yönündeki umutsuz çırpınışları bir kez daha başarıya ulaşmaktan uzak görünmektedir.

Christina'nın, oyunun başından beri giriştiği kimlik arayışında öne çıkan en önemli noktalardan birisi de onun daha önce de Papa ile konuşmasında açıkça belli olan, yaşamının ve var olmanın ne demek olduğuna yönelik bir çözüm bulamamış olmasıdır. Bu arayışta Christina bir anlamda bazı çelişkiler yaşar ve Shakespeare'in Kral Lear'ının şımarık tutumunu andırır tavırlar sergiler. Kral Lear'ın, hem yetkesini bırakıp sıradan bir yurttaş olarak yaşamını sürdürmek ile hem de kendisine kralmış gibi davranılmasını isteyişi şeklinde beliren çelişkili durum Christina'nın da kişiliğinde vardır. Christina, hem kraliçe olmamak hem de yetke sahibi bir kişiymiş gibi yaşamak, normal insanlar gibi günlük yaşantısını sürdürüp aşık olmak

¹³ Michelene Wandor, *Understudies: Theatre and Sexual Politics*, Eyre Methuen, London, s. 65.

istemektedir. Ama içinde bulunduğu konum buna izin verecek türden değildir. Çünkü Christina, ne tam anlamıyla gücü elinde bulunduran yetkilerle donatılmış bir kraliçe, ne de yaşamın tüm zorluklarını omuzlayan sıradan bir kadındır.

Christina'nın içinde bulunduğu koşullar, giderek elindeki gücün daha da azalması ile sonuçlanır. Yaşam biçimi göz önüne alındığında ise geçmişe oranla daha zor, huzur bakımından daha kötü ve zayıf günler geçirmektedir. Christina'nın yaşadığı bu güç yitimi ister istemez başka koşulların ortaya çıkması ile sonuçlanır. Polonya Kraliçesi olması yönündeki istekleri yadsıyacak durumda olmayan Christina'nın kararı, hem elinde geri kalan gücü hem de sevgilisi Mondalescho'yu yitirmesi ile sonuçlanacaktır. Düşmanla işbirliği yaptığı ortaya çıkan sevgilisi Mondalescho'nun bu kahpe davranışı yetmezmiş gibi bir de onu çok sevdiğini söylemesi Christina için bardağı taşıran son damla olur ve sevgilisinin ölüm emrini vererek bir kez daha idealleri ve değerleri uğruna yaşayan güçlü bir kadın olduğunu gösterir.

Christina'nın aldığı ölümcül karar ve bunu uygulamakta gösterdiği tutum göz önüne alındığında ortaya çıkan durum onun, yaşama öncesine oranla çok farklı bir açıdan bakmaya başladığının da bir kanıtıdır. Artık ne pahasına olursa olsun kendi kararını kendisi verecek ve başkaları tarafından yönlendirilmeme konusunda kesin irade sahibi olacaktır. Yani bir anlamda, Mondalescho'nun ölüm emrini verirken orduları yöneten eski kraliçeden oldukça farklı bir yaklaşım sergilemekten geri kalmayan Christina, kraliçe olmanın getireceği güç ve yetkeden daha çok, hep istediği, kendi ilkeleri olan sıradan bir kadının yaşam şeklini benimseyecektir.

Christina için ülkeye ihanet bile bir anlamda kabul edilebilir durumdayken, sevgiliye ihanetin başlıklarını taşıyan bir davranış olarak görülmesi, onun yaşadığı değişimin en açık kanıtıdır. Bu değişim Christina'nın, her ne kadar erkek gibi yetiştirmiş olsa da, artık bundan sonra kadın doğasına karşı koyamayacağı ve bir kadından beklenen ideal davranışlar sergileyeceği gerçeğini göstermesi açısından önemlidir. Sahip olduğu çoğu şeyi bir kenara bırakan Christina, yaşamının geri kalan kısmını sıradan bir kadın gibi yaşamaya karar verir. Ama bu, onun geçmişini sorgulamayacağı anlamına gelmemelidir. Bu tutum içindeki Christina, daha önce yaptığı gibi, bu kez de Polonya kraliçesi olma yönündeki teklifi geri çevirir.

Ayrıca Christina için sıkıntı oluşturan olgular bunlarla sınırlı değildir. Belki bunlardan daha önemli bir sorun da artık çocuk sahibi olamayacağı gerçeği ile yüz yüze kalmış olmasıdır. Çocuk ve annelik özlemi daha önce gerçekleştirmesi gereken bir durum olarak duyumsatır kendini. Omuzlarına binen yük ve bir erkek gibi yetiştirilmesi bu sonucu doğurmuştur.

Hiç kuşku yok ki tüm bu etmenler olmasaydı, sıradan ama ideal bir kadın yaşantısı sürecekti, belki ordulara komutanlık yapamayacak, ama hem aile ve çocuk sahibi bir anne hem de erkeğiyle eşit koşullar altında varlığını sürdürüp onunla yaşamı paylaşan bir kadın olabilecekti. Şu anda içinde bulunduğu bu sıkıntılı durumdan dolayı çevresindekileri suçlama yoluna giden Christina, bir anlamda geçirdiği onca yılı, yaptığı eylemleri, birçok insana acı ve sıkıntı yaşatan kararlarını sorgularken bunların altında yer alan en önemli nedenin kadın doğasına aykırı biçimde yetiştirilmesinde yattığını görür. Tüm bu gerçekleri anlaması ancak başkaları tarafından yönlendirilmeye başladıktan sonra gelişen bir durumdur. Artık, bir anlamda, kadınlarla ilgili önceden sahip olduğu düşünceleri bir kenara bırakan Christina, bu kez de kendisinden çalınan yılların acısının omuzlarına getirdiği yükü ezilir.

Yetiştirilme şeklinden dolayı uzunca bir zaman sergilediği erkek davranışlarını terk etmesi, insan doğasının yapay yollarla asla değiştirilemeyeceği gerçeğini vurgulaması

açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda vurgulanması gereken noktalardan birisi de, Pam Gems'in, cinsel kimlik sorununu ele alıp Christina'daki değişimi gözler önüne sererken kadınların, salt çocuk sahibi olması ve onlarla ilgilenmesi gerektiğini vurgulamamasıdır. Yazarın vermek istediği gerçek ileti toplumsal bir varlık olan kadın-erkek arasında görev, işbölümü ve sorumluluğun çok keskin sınırlarla belirlenmemesi gerektiği noktasında odaklanır. Yine Gems'in, Christina bağlamında vermek istediği iletilerden biri de, istekleri kısıtlanan ve yaşamları üzerinde söz hakkı bulunmayan kadınların durumunu gözler önüne sermektedir.

Ekonomik, toplumsal, siyasal ve ailesel koşulların darboğazında boğulan dünya kadınlarının açmazlarını Christina'nın kişiliği ve eylemleriyle somutlaştıran yazar, tarihsel önemi olan bir kraliçenin yaşamını günümüz koşullarına uyarlayarak bugünün dünyasında kadınlar için olumlu anlamda kazanımlar sağlama çabasındadır. Çünkü bir şekilde çalışıp yaşamını sürdürmek zorunluluğu duyumsayan birçok kadın günümüzde evlenip aile kurma, çocuk sahibi olma gibi doğal istekleri daha sonraya ertelemekte veya koşullar düzelinceye kadar öteleyebilmektedir. Aynı şekilde bu ve buna benzer birçok sorundan dolayı kadınların gerek kendi cinsi gerekse karşı cins ile ilişkilerinde olumsuz yönde etkilendiği yadsınmaz bir gerçek olarak kendini gösterir. Yetiştirilme şeklinin ileride kaçınılmaz olarak birçok soruna yol açabileceği Christina örneğinde görüldüğü gibi günümüz dünyasında yaşayan bireyler için de geçerli bir olgu olarak görünmektedir.

Gems'in, *Queen Christina*'da altını çizerek sahneye aktarmaya çalıştığı olgular, günümüzde kadınların ne tür bir yaşam sürmek istediği konusundaki düşüncelerinin sorulmaması, sorulsa bile gerçek anlamda dikkate alınmaması ve onların kimliklerinin yok sayılışı noktasında düğümlenir. Bir bütün olarak ele alındığında *Queen Christina* insanlara, özellikle de kadınlara yüklenecek olan sorumlulukların onların taşıyabileceği ağırlıkta olması ve bu yükün hiçbir zaman onları fiziksel, ruhsal ya da kimlik anlamında yıkıntıya uğratacak türden olmaması gerektiği düşüncesinin, kadınların toplumsal konumlarının ve onların kimlik bunalımlarının sahnelendiği bir oyun olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- BİÇER, Ahmet Gökhan. 2008. **Edward Bond'un Tarihsel Oyunlarında Diyalektik Yaklaşım**. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2008.
- GEMS, Pam. 2004. **Plays One**. Oberon Books. London.
- GODIWALA, Dimple. 2006. **Queer Mythologies: The Original Stageplays of Pam Gems**. Intellect Books. Bristol.
- GOODMAN, Lizbeth. 1993. **Contemporary Feminist Theatres: To Each Her Own**. London: Routledge.
- INNES, Christopher. 1992. **Modern British Drama 1890–1990**. Cambridge: Cambridge University Press.
- KEYSSAR, Helene. 1984. **Feminist Theatre: An Introduction to Plays of Contemporary British and American Women**. London: Macmillan, 1984, s.129.
- TAKKAÇ, Mehmet. 2000. **The Life of a Queen: A Critical Reappraisal of Pam Gems's Queen Christina**. Journal of English Literature and British Culture. Vol:8. Ankara.
- WANDOR, Michelene. 1981. **Understudies: Theatre and Sexual Politics**. London: Eyre Methuen.

